

Türkiye ve Amerika’da Engelli Öğrenciler için Yapılan Geniş Ölçekli Sınavların Yasal Sorumluluklar, Uygulama Yöntemleri ve Geçerlik Açısından İncelenmesi*

Investigation of Legal Responsibilities, Practices and Validity of the Large Scale Exams for Students with Disabilities in Turkey and the US

Derya ÇOBANOĞLU AKTAN** , Gökhan AKSU***, Mehmet Taha ESER****

Öz: Bu çalışma ile Türkiye ve Amerika’da (Amerika Birleşik Devletleri) engelli oldukları belirlenen öğrenciler için yapılan geniş ölçekli sınavların yasal sorumluluklar, uygulama yöntemleri ve geçerlik açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında Türkiye’de ÖSYM tarafından yapılan sınavlar ile Amerika’da ETS tarafından gerçekleştirilen büyük ölçekli sınavlarda uygulanan yöntemlerin belirlenerek iki ülke arasındaki benzer ve farklı yönler ortaya çıkarılmıştır. Araştırma, Türkiye ve Amerika’da engelli oldukları belirlenen öğrenciler için gerçekleştirilen geniş ölçekli sınavların dayandıkları yasal sorumluluklar ve uygulama yöntemleri açısından karşılaştırılmaya çalışıldığı için betimsel çalışma örneğidir. Çalışmanın ilk bölümünde yurtdışında ve yurt içinde yayınlanan hakemli dergiler ile basılı kitaplar, ikinci bölümde ise engelli öğrenciler için şekil-grafik sorularının cevaplanmamasının kapsam geçerliğini nasıl etkilediğini belirlemek ve bu konuda neler yapılabileceğini ortaya çıkarmak amacıyla ölçme değerlendirme uzmanları ile engelliler konusunda çalışmaları bulunan akademisyen ve uzmanlaşmış personelden görüş alınması amacıyla hazırlanmış sorular kullanılarak görüşme yoluna gidilmiştir. Çalışma sonucunda Amerika’da uygulanan testin sunum şekli, zamanlamada yapılan değişiklikler, cevapların verilmiş formatı ve sınava ilişkin genel düzenlemeler olmak üzere genel olarak dört başlık altında toplanan uyumsuzluk çalışmalarının Türkiye’de tam olarak bir karşılığı olmadığı belirlenmiştir. Türkiye’de ekstra süre verme ve sınavı özel bir ortamda gerçekleştirme dışında diğer uygulamaların hiçbirinin gerçekleştirmediği belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre Amerika’da 1970’li yıllarda ele alınan engellilere yönelik düzenlemelerin Türkiye’de de de biran önce yetkililer tarafından ele alınarak yasal düzenlemelerin yerine getirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Engelli öğrenci, geniş ölçekli sınav, eşitlik, uyumsuzluk çalışmaları

Abstract: In this study, it was aimed to compare the large-scale assessments in terms of validity, legal regulations and application methods for disabled students in Turkey and the United States. Under this purpose, similarities and differences in the examinations administered by ETS in the United States and by ÖSYM in Turkey were determined. The study is an example of descriptive work as it was attempted to compare the legal responsibilities and implementation methods of large-scale exams for students identified as disabled in Turkey and the United States. In the first part of the study, there are academicians and specialist personnel who are working with measurement evaluation experts and obstacles in order to determine how the lack of answering the figure-graphic questions for the students with disabilities in the second section affects the scope and what can be done in this subject. Interviews were conducted using the questions prepared for the interview. As a result of study, it has been observed that accommodations applied in USA hasn’t been any unrequited in Turkey collected under four headings including in presentation of the test performed, changes in timing, general regulations on the answer format and exam’s responding format. It was determined that any of the other applications other than providing extra time and performing exams in a private setting is not applied in Turkey. According to the findings, it is

*Bu çalışma, 1-3 Eylül 2016 tarihinde gerçekleştirilen 5. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Kongresinde sunulan bildiri kapsamında hazırlanmıştır.

**Dr. Öğretim Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara-Türkiye, e-posta: coderya@gmail.com

***Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın MYO, Aydın-Türkiye, e-posta: gokhanaksu1983@hotmail.com

****Uzman, Türkiye Belediyeler Birliği, Ankara-Türkiye, e-posta: tahaeser@gmail.com

Gönderi Tarihi: 20.06.2017 - Kabul Tarihi: 05.02.2018

thought to be necessary to the fulfil the legislative regulations for the disable students by the authorities as soon as possible, which was discussed in the USA in 1970s.

Keywords: Disability students, large scale assessments, fairness, accommodations

Giriş

Eğitsel ve psikolojik testleri değerlendirme, bireyler ve gruplar hakkında temel ve önemli bilgilere ulaşılması anlamında büyük bir öneme sahiptir. Testlerin doğru kullanımı ile bireyler ve programlar hakkında doğru kararlar verilebilmekte, eğitim ve istihdama yönelik daha adil bir yol sağlanabilmektedir. Testlerin yanlış kullanılması sonucunda ise, teste dayalı kararlardan etkilenenler büyük zararlar görebilmektedir. Bütün testlerin iyi bir şekilde geliştirildikleri, akla uygun ve yararlı oldukları söylenemez fakat iyi bir şekilde yapılandırılmış ve yorumlanmış testlerin faydalarını belgeleyen kapsamlı kanıtlar söz konusudur. “Fairness” kavramı, bu kanıtların en önemlilerinden bir tanesidir.

Geliştirilen testlerin bireylerin tamamı için eşit ve adil olması anlamına gelen “fairness” kavramına son 20 yılda büyük bir önem verildiği görülmektedir (American Educational Research Association, American Psychological Association, & National Council on Measurement in Education, 1999). Kunnan (2014) testin eşit ve adil olmasının testi alan bireyler ile ilgili olduğunu ve yapılan değerlendirmelerin testi alan bireyler için nasıl adil olacağını ortaya konması gerektiğini belirtmektedir. Gee (2003) eşit öğrenme fırsatına sahip olmayan iki öğrencinin her hangi bir konuda karşılaştırılması amacıyla yapılan değerlendirme işleminin adaletsiz olduğunu belirtmektedir. Bu noktada ortaya çıkan ikilemin sebebi farklı grupların (kadın/erkek, beyaz/siyah/İspanyol, vb.) farklı özelliklere ve deneyimlere sahip olması sebebiyle değerlendirme aşamasında eşitlik ve adil olma kavramının eşit puanlar ve çıktılar anlamında ele alınmamasıdır (Gipps ve Stobart, 2009). Grupların performanslarında ortaya çıkan farklılığın sebebi öğrenmeye erişim noktasındaki farklılıklar veya testin gruplardan birinin lehine çalışması olabilir (Wood, 1987). Brennan (2006) adil bir testin testi alan tüm bireyler için aynı yapıya sahip olması; ölçülen yapıyla ilgili karakteristik özellikleri sebebiyle bazı bireyler için avantajlı veya dezavantajlı olmaması gerektiğini belirtmektedir. Bunun yanında testin adil olması ile ölçme yanlılığının olmaması (*absence of measurement bias*), ölçülen özelliğe erişebilme (*access to constructs measured*) ve testin belirlenen amaçları için elde edilen test sonuçlarına ilişkin yorumların geçerli olması (*validity of individual test score interpretation for the intended use*) gibi farklı bakış açıları bulunmaktadır.

Bir testin adil olması için bazı varsayımlar söz konusudur. Testin adil olması için gerekli varsayımlardan biri de tüm bireylerin eşit öğrenme fırsatına (*opportunity to learn*) sahip olmalarıdır. Özellikle bazı önemli öğrenme çıktılarının daha önce hiç görülmeyen materyaller ile çalışılarak öğrenilmesi söz konusu olabilir. Ancak bu sorun her ne kadar testi kullananların kontrolü dışında gelişse de seçme ve işe alma gibi sınavlarda testten elde edilen yorumların geçerliğine etkide bulunacaktır (Koretz ve Barron, 1996). Bunun yanında üniversite sınavı gibi sonuçları birey için oldukça önemli olan (*high-stakes*) sınavlarda bu materyallerle çalışılmış olunması testin belirlenen amacına göre adil olmadığını gösterecektir (Koretz ve Barton, 2003). Üniversiteye giriş sınavı gibi geniş ölçekli sınavlarının temel amaçlarından biri de tüm öğrencilerin başarı seviyelerini gösterebilmeleri için karşılaştırılabilir seçeneklere sahip olmalarının garanti altına alınmasıdır (Smarter Balanced Technical Report, 2015). Geniş ölçekli testlerde, testten elde edilen yorumların geçerliği üzerine tartışmalar yapılmaktadır (Stobart, 2005). Özellikle engelli olduğu belirlenen adaylar için farklı prosedürler uygulanması bu sınavların geçerliğine ilişkin soruları beraberinde getirmektedir.

Engelli olduğu belirlenen öğrenciler için testler standart olmayan yöntemlerle gerçekleştirilmektedir (Koretz ve Barton, 2003). Bu farklılıkları ortadan kaldırmak adına Amerika’da yayınlanan Eğitim ve Psikolojik Testler için Standartlar kitabında engelli öğrenciler için yapılacak çalışmaları “uyumsama (accommodations)” başlığı altında bir araya getirilmesi önerilmektedir (AERA, APA, NCME, 2014). Buna göre testlere ilişkin yapılacak uyumsama çalışmaları testte yer alan maddelerin değiştirilmeden testin süresine, testin verilmiş şekline,

cevap formatının şekline ve testin yapılış şekline ilişkin diğer düzenlemeler olmak üzere genel olarak dört başlık altında toplanmaktadır (Koretz ve Hamilton, 1999). Yurt dışında engelli olduğu belirlenen öğrencilere uygulanan sınavların geçerli olup olmadığına ilişkin oldukça fazla çalışma bulunmasına rağmen (Abt Associates, 2006) bu konu Türkiye’de özellikle geniş ölçekli sınavlar kapsamında ele alınmamaktadır. Bu çalışmada Türkiye ve Amerika’da engelli oldukları belirlenen öğrenciler için yapılan geniş ölçekli sınavların dayandıkları yasal sorumluluklar ve uygulama yöntemleri açısından karşılaştırılarak iki ülkenin uygulama açısından benzer ve farklı yönlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bunun yanında araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak önerilerde bulunularak konunun sınavı hazırlayanlar ve yasal sorumlulara ışık tutması amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, araştırmaya ilişkin problem cümlesi “Türkiye ve Amerika’da Engelli Öğrenciler için Yapılan Geniş Ölçekli Sınavların Dayandığı Yasal Sorumluluklar, Uygulama Yöntemleri ve bu sınavların geçerliğine ilişkin neler söylenebilir?” şeklindedir.

Araştırmaya ilişkin alt problemler aşağıda yer almaktadır:

1. Amerika’da engelli öğrenciler için geliştirilen sınavlara ilişkin yasal düzenlemeler ve uygulamalar nelerdir?
2. Türkiye’de engelli öğrenciler için geliştirilen sınavlara ilişkin yasal düzenlemeler ve uygulamalar nelerdir?
3. ÖSYM tarafından yapılan sınavlarda görme engelliler için testte yer alan şekil ve grafik sorularının cevaplanmaması testin kapsam geçerliğini nasıl etkilemektedir?
4. Görme engelliler için testte yer alan şekil-grafik sorularını cevaplamamak yerine neler yapılabilir?

Çalışmanın amacı ve önemi

Bu çalışmada engelli öğrencilere uygulanan testlerin Türkiye ve Amerika’da uygulanma şekilleri açısından ne gibi farklılıklara sahip olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. İlgili literatürde “fairness” olarak bilinen ve testin uygulandığı grupta yer alan bireylerin tamamı için testin adil ve eşit olması anlamına gelen bu kavramın özellikle Amerika’da nasıl ele alındığının belirlenmesinin ardından Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmaların neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Karşılaştırma amacıyla seçilen ülkenin Amerika olmasının temel sebeplerinden biri ülkenin çok uluslu bir yapıya sahip olması ve 1900’lü yılların başlarından itibaren geliştirilen testlerin farklı sosyal, kültürel ve etnik gruplarda yer alan bireyler için eşit ve adil olması konusunda şüphelerin olması ve bu sebeple alanda yapılan çalışmaların oldukça fazla olmasıdır. Çalışmada ayrıca ÖSYM tarafından görme engelliler için uygulanan test formunda yer alan şekil ve grafik sorularının öğrenciler tarafından cevaplanmamasının testin kapsam geçerliğine nasıl bir etkide bulunacağı belirlenmiştir. Son olarak ölçme ve değerlendirme alanında uzman öğretim üyeleri ile görme engelliler konusunda uzmanlaşmış personelin görüşleri alınarak bu alanda neler yapılabileceğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma yurtdışında çok tartışılan bir konu olan sınavın adil olması konusunda Türkiye’de yapılan çalışmaların neler olduğunun belirlenmesi açısından önemli görülmektedir. Bunun yanında özellikle görme engelliler için geliştirilen testlerin geçerliği konusunda deliller sunması bakımından da büyük önem taşımaktadır. Çalışmanın ayrıca, yurtdışında önem verilen uyumsama çalışmaları hakkında Türkiye’de farkındalık oluşturmaya göz önünde bulundurulduğunda önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular ışığında görme engelliler için geliştirilen testlerin daha adil ve eşit olması konusunda neler yapılacağı konusuna önerilerde bulunulmuştur.

Yöntem

Araştırma modeli

Bu çalışma ile Türkiye ve Amerika’da engelli oldukları belirlenen öğrenciler için yapılan geniş ölçekli sınavların dayandıkları yasal sorumluluklar, uygulama yöntemleri ve bu sınavların

geçerliğine ilişkin deliller temalar vasıtasıyla açıklanmaya çalışıldığından araştırma nitel bir çalışmadır (Büyüköztürk, 2009).

Uzman grubu

Çalışmanın ilk bölümünde yurtdışında ve yurt içinde yayınlanan hakemli dergiler ile basılı kitaplar, ikinci bölümde ise engelli öğrenciler için şekil-grafik sorularının cevaplanmamasının kapsam geçerliğini nasıl etkilediğini belirlemek ve bu konuda neler yapılabileceğini ortaya çıkarmak amacıyla ölçme değerlendirme uzmanları ile engelliler konusunda çalışmaları bulunan akademisyen ve uzmanlaşmış personelden görüş alınması amacıyla hazırlanmış sorular uzman grubuna yönlendirilmiştir. Uzmanlar ölçme ve değerlendirme alanında doktor unvanı alınmış 3 akademisyen ile yine aynı alanda Amerika'da eğitimini tamamlamış 3 öğretim üyesi ile ÖSYM'de görev yapan 2 uzmandan oluşmaktadır. ÖSYM tarafından engelli olarak belirlenen adayların durumunun en az %40 ve üzeri olan öğrencilerdir.

Veri toplama aracı

Çalışmanın ilk bölümünde Türkiye ve Amerika'da görme engelliler için geliştirilen sınavlarda neler yapıldığının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen ilgili literatür taramasında yurtdışında ve yurt içinde yayınlanan hakemli dergiler ile basılı kitaplar veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bu amaçla ULAKBİM veri tabanında son 15 yılda yayınlanmış çalışmalar ile engelli adayların seslerini daha iyi duyurabilmek için oluşturdukları forumlardan veriler toplanmıştır. ULAKBİM veri tabanında engelli adaylar üzerine yazılmış makale sayısı oldukça az olması sebebiyle ÖSYM'nin resmi internet adresinden engelli adaylar için taahhüt ettiği özel koşullar dikkate alınmıştır. Bunun yanında kapsam geçerliği çerçevesinde araştırmacıların özel olarak e-KPSS gibi engelleri adaylara özel olarak uygulanan sınavlarda görev alarak ÖSYM tarafından yapılan uygulamaları yerinde görmeleri sağlanmıştır. İkinci bölümde engelli öğrenciler için şekil-grafik sorularının cevaplanmamasının kapsam geçerliğini nasıl etkilediğini belirlemek ve bu konuda neler yapılabileceğini ortaya çıkarmak amacıyla ölçme değerlendirme uzmanları ile engelliler konusunda çalışmaları bulunan akademisyen ve uzmanlaşmış personelden görüş alınması amacıyla hazırlanmış sorular ile görüşme yoluna gidilmiştir. Kullanılan ölçme aracının hazırlanmasında mevcut durum hakkında derinlemesine bilgi edinilebilmesi amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi uygulanmıştır (Cresswell, 1998). Sorun merkezli görüşme yarı yapılandırılmış görüşme sırasında görüşülen kişi serbest bir görüşme için tamamen özgür bırakılır. Araştırmacı sadece ilgilenilen soru üzerinde devam edilmesi ve konunun dağılmaması için titiz davranmaktadır (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011). Çalışmada açık uçlu 4 soruya verilen yanıtlar araştırmayı yürüten iki araştırmacının biri tarafından not edilirken diğer araştırmacı tarafından ses kaydı ile kayıt altına alınmıştır. Uzmanlara görüşme öncesinde verecekleri cevapların kayıt altına alınacağı konusunda bilgi verilmiştir.

Verilerin analizi

Birinci bölümde alan yazında yapılan çalışmaların neler olduğu belirlenmeye çalışıldığından alan taraması yapılmıştır. İkinci bölümde ise ölçme değerlendirme uzmanları, akademisyen ve uzmanlaşmış personeller ile yapılan görüşmeler kayıt altına alınmış ve ortaya çıkan veriler içerik analizi ile rapor edilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın bu kısmında, araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanmış olan alt problemlere ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Amerika'da yapılan yasal düzenleme ve uygulamalar

Engelli olarak belirlenen adayların yapılan sınavlara eşit ulaşım ve katılım fırsatının sağlanması amacıyla Amerika'da yapılan çalışmalardan ilki 1973 yılında *Rehabilitation Act of 1970* (Section 504, 1973) ile karşımıza çıkmaktadır. 1970'li yıllarda çalışmalara başlansa da

Amerika’da engelli öğrencilere yönelik atılan adımların 1990 yılında *Americans with Disabilities Act of 1990 (ADA)* ile yasal düzenlemeler yardımıyla ele alındığı (Pitoniak ve Royer, 2001) ve ilk olarak 1994 yılında “*Improving America’s Schools Act*” kanunu ile engelli öğrencilere yönelik daha açık ve net yasal bir düzenleme yapıldığı görülmektedir (Downing ve Haladyna, 2006). Yasal düzenlemenin hemen ardından 1997 yılında bu yasada yapılan değişiklik ile engelli olduğu belirlenen öğrenciler diğerlerinden ayrı tutulmaya başlanmıştır (Yell, 1998). 2001 yılında Başkan Bush tarafından kabul edilen “*No Child Left Behind Act*” ve “*Individuals with Disabilities Education Act*” yasalarıyla engelli öğrencilerin eğitimine ve ülke genelinde yapılan büyük ölçekli sınavlarda engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak adına en büyük adımlardan biri atılmıştır (Almond ve diğerleri, 2010). Amerika’da yaşları 6 ile 21 arasında değişen yaklaşık 6 milyon öğrencinin özel eğitim aldığı belirtilmektedir. K-12 (Kanada, ABD ve Avustralya’da hazırlık dâhil 12. Sınıfa kadar olan kolejler)’de öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık %12’si engelli olarak görülmektedir. Engelli olarak kabul edilen öğrencilerin yaklaşık %50’si öğrenme engelli, %19’u konuşma ve dil bozukluğu, geriye kalan %31’lik bölümü ise sağırılık ve ağır işitme, körlük, gelişim geriliği, işitme sorunu, zekâ geriliği, içe kapanıklık ve görme bozukluğu gibi rahatsızlıklar oluşturmaktadır (Amerika Eğitim Bölümü, 2012).

Yapılan sınavlarda testlere ilişkin farklı kolaylıklar sağlanarak tüm öğrencilerin ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmakta ve engelli olan öğrenciler için alternatif değerlendirme standartları uygulanmaktadır (Lazarus ve Thurlow, 2009). Tucker (2009) Amerika’da eyaletlerin değerlendirme programlarını bilgisayar tabanlı değerlendirme yöntemlerine dönüştürdüğünü belirtmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken engelli ve özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin bilgisayar ortamında aldıkları sınavların sonuçlarından elde edilen çıkarımların geçerliği maddelerin ve kendilerine verilen yükümlülüklerin erişilebilirliği ve uygulanabilirliğine bağlı olacaktır (Tucker, 2009). Engelli öğrenciler için erişilebilirlik yapıyla ilişkili olmayan varyansa katkı sağladığından bu özellik geçerliğe için önkoşul durumundadır (Messick, 1989). Erişilebilirlik ile testin sınava giren bütün adaylar için engel durumlarına bakılmaksızın onların kişisel durumlarına özgü farklı formatlarının bulunması gerekmektedir. Örneğin öğrenme güçlüğü olan ve sınıfta dersin sesli olarak kaydedilmesi gibi farklı yöntemlerle eğitim alan öğrenciler için uygulanacak sınavda, soruların yüksek sesle okunması sınava ilişkin engellerin kaldırılması ve ulaşılabilirliğin artırılması adına yapılan uygulamalardan biridir. Ancak bu uygulamanın dikkat dağıtıcı olarak algılanması durumunda öğrenci kontrollü soru okuma alternatif bir uygulama olacaktır (Dolan, Hall, Banerjee, Chun ve Strangman, 2005). Bu sebeple geliştirilen testlerin geniş öğrenci gruplarının tümünün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir (Mace, 1991).

Amerika’da testin engelli öğrenciler için eşit şartlar altında olmasını sağlamak amacıyla uyumsama (*accommodation*) uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Uyumsama testi alan engelli bireylerin puanlarına faydalı bir etkide bulunmasına rağmen bireylerin puanları bakımından avantajlı bir durumda olmalarının önüne geçmektedir (Gregg ve Nelson, 2012). Uyumsama çalışmaları genel olarak dört grup altında toplanmaktadır. Bunlar testlerin sunum şekli, cevap formatı, zamanlamada yapılan değişiklikler ve sınava ilişkin düzenlemelerdir (Thurlow, Thompson ve Lazarus, 2006). Her ne kadar Türkiye’de bu konu üzerinde fazla durulmasa da Amerika’da teste ilişkin uyumsama çalışmaları ve bunun geçerliğe etkisi üzerine oldukça fazla çalışma bulunmaktadır (Brinckerhoff ve Banerjee, 2007; Cormier ve diğerleri, 2010; Gregg ve Nelson, 2012; Koretz ve Hamilton, 1999; Pitoniak ve Royer, 2001; Rogers ve diğerleri, 2012; Sireci ve diğerleri, 2005). Ancak gerek verilerin elde edilme yöntemi gerekse engelli öğrencilerin heterojen bir yapıda olması ve bu sebeple farklı uyumsama yöntemleri olması nedeniyle uyumsama çalışmalarının test puanlarına ve özellikle geçerliğe etkisi konusunda tutarlı sonuçlar bulunmamaktadır (Sireci, Scarpato ve Li, 2005). Özellikle Amerika’da ülke çapında gerçekleşen büyük ölçekli sınavlarda Eğitim Hizmetleri Servisi (*Educational Testing Service*) ülke genelinde sınava ilişkin ekstra zaman talep eden 10.000’in üzerinde birey olduğunu belirtmektedir (Brinckerhoff ve Banerjee, 2007). Tablo 1’de 2007-2008 ve 2009-2010 yılları arasında bu alanda yapılan çalışmaların hangi alanlarda ne düzeyde olduğu özetlenmektedir.

Tablo 1.
Uyuysama Çalışmalarına İlişkin Özet Bilgiler

	2007 – 2008	2009 – 2010
Çalışma Sayıları	40	48
Uyuysama Türü		
• Sunum şekli	32	38
• Materyal-donanım	7	10
• Cevap formatı	3	19
• Zamanlama	14	16
• Sınava ilişkin düzenleme	3	9
• Diğer	8	15

Kaynaklar: Weis, Dean ve Osborne (2016); Lauth, L. A., Sweeney, A. T. ve Reese, L. M. (2012)

Tablo 1’de görüldüğü üzere yıllar itibariyle uyumsama konusunda yapılan çalışmaların sayısında artış olmaktadır. Bunun yanında çalışmalarda genel olarak sunum şekli ile ilgili araştırmaların yoğun olduğu görülmektedir. Aradan çok az bir yıl geçmesine rağmen 2013 yılında bu alanda yapılan toplam çalışmaların sayısı 59’a yükselmiştir. Tablo 2’de Sireci, Scarpati ve Li (2013) tarafından açıklanan uyumsama çalışmaları ile ilgili akademik çalışmaların yapıldığı alanlar ve sayıları gösterilmektedir.

Tablo 2.
Sireci, Scarpati ve Li (2013) Tarafından Açıklanan Uyuysama Çalışmaları

Uyuysama Türü	Çalışma Sayısı
<i>Testlerin Sunum Şekli</i>	33
• Sözlü (yüksek sesle okuma, ses kaseti, video kaset, vb)	23
• Açıklamalı	2
• Teknolojik	2
• Kör alfabesi/büyük punto	1
• İşaret dili	1
• Teşvik etme	1
• Sufle etmek	1
• Yazım yardımı	1
• Elle hareket ettirici kullanma	1
<i>Zamanlamada Yapılan Değişiklikler</i>	16
• Süreyi artırma	14
• Çoklu günler/oturumlar	1
• Ayrılmış oturumlar	1
<i>Cevap Formatı</i>	5
• Yazdırıcı kullanma	2
• Cevap kağıdı yerine kitapçık kullanma	1
• Kaydırma yapmamak için kitapçığı işaretleme	1
• Çeviri yazı	1
<i>Sınava İlişkin Düzenlemeler</i>	1
• Ayrılmış oda	1
<i>Diğer</i>	4
Toplam	59

Tablo 2’de görüldüğü üzere testlerin sunum şekli ile ilgili çalışmaların diğerlerinden daha fazla olduğu görülmektedir. Testlerin sunum şekli ile ilgili düzenlemeler genel olarak

Braille alfabesi, büyük puntolu çıktılar ve teyp kaseti gibi testin öğrencilere farklı şekilde sunumunu içermektedir. Bazı engelli adayların cevaplarının kayıt altına alınması için yazıcı veya işaretleyici gibi alternatif araçlar cevaplara ilişkin düzenlemelerdir. Zamanlamada yapılan değişiklikler genelde test süresinin uzatılması ve çoklu cevaplama oturumları gibi uygulamalardır. Bunun yanında günün belli bir saatinde, haftanın belirli bir gününde veya ayın belirli günlerinde testlerin gerçekleşmesi mümkün olmaktadır (Downing ve Haladyna, 2006). Sınava ilişkin düzenlemeler ise testin farklı bir odada gerçekleşmesi veya özel bir ekran karşısında sınav olma gibi uygulamalar yer almaktadır (Cahalan, Mandinach ve Camara, 2002). Her ne kadar testin büyük puntoda yazılması gibi düzenlemeler testin yapısını değiştirmese de ekstra zaman verme ve soruları başkasına okutma gibi uygulamaların testin yapısını değiştirdiği noktasında şüpheler bulunmaktadır (Phillips, 1994). Bunun sebebi sınava ek süre verme uygulamasının deneysel bazı çalışmalarda bireylerin performansını gerçeğin daha üzerinde kestirdiği yönünde delillere sahip olmalarıdır (Wightman, 1993; Zuriff, 2000). Braun, Ragosta ve Kaplan (1988) tarafından yapılan çalışmada ekstra süre vermenin test sonuçlarını nasıl etkilediğinin belirlenmesi amacıyla SAT testini alan öğrenciler engelli olmayan, duyma engelli, öğrenme engelli, fiziksel engelli ve görme engelli olmak üzere beş gruba ayrılmıştır. Uygulama sonrasında gruplar için gerçek ve beklenen puanlar arasında farklı korelasyon katsayıları elde edilse de bu sonuç engelli adaylar için uygulanan form ile standart form arasında bir farklılık olmadığını göstermiştir. Bunun yanında Lesaux, Pearson ve Siegel (2006) tarafından yapılan deneysel çalışmada öğrenme özürlü olan öğrenciler ile normal öğrencilerin ekstra süre alması durumunda bir farklılık olmamaktadır. Yani öğrenme özürlü olmayan öğrencilerin normal sürede gösterdikleri performans ile ekstra süre verildiğinde gösterdikleri performans arasında anlamlı bir farklılık olmamasına karşın, öğrenme özürlü olan öğrencilerin ekstra süre verildiğinde gösterdikleri performans normal sürede gösterdikleri performanstan oldukça yüksek bulunmuştur (Hill, 1994). Bu sebeple engelli olan öğrencilere ekstra zaman vermenin uygun bir yöntem olduğu belirtilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ülkelerde (Türkiye dahil), İngilizce eğitim veren üniversitelerdeki mühendislik ve sosyal bilimler başta olmak üzere yüksek lisans ve doktora eğitimi alabilmek için girilmesi gereken sınavlar vardır. Bu sınavlardan biri olan GRE (Graduate Record Examination) ile, engelli öğrenciler için bir bölüm, uygulama yöntemleri ve ihtiyaç duyulan uyumsamaların neler olduğu belirlenebilmekte; konunun eğitimciler, psikometristler ve yasal düzenleme yapan politikacılar için ne derece önemli olduğu ortaya koyulmaktadır (Pitoniak ve Royer, 2001). Bunun yanında IELTS sınavında özel ihtiyaçlara sahip adaylar için genişletilmiş soru kâğıtları, kör alfabesi, işitme engelliler için testin uygun bir formatının (dudak okuyucu) bulunması, ekstra süre verme, adayın yerine cevapları yazacak birinin bulunması ve yardımcı teknolojinin kullanılması gerektiğinin yönergede yer alması konuya verilen önemi ortaya koymaktadır (IELTS, 2013). Amerika'da testi alan bireyler için yapılan uyumsama çalışmaları klasik kâğıt-kalem testleri ve bilgisayar tabanlı testler olmak üzere iki farklı şekilde ele alınmaktadır (College Board, 2001; Educational Testing Service, 1999). Klasik kâğıt-kalem testleri için yapılan uyumsama uygulamaları:

- Kör alfabesi (Braille) kullanmak,
- Genişletilmiş çıktılar (14 punto),
- Genişletilmiş çıktılar (14 puntodan daha büyük),
- Cevap kâğıtlarının büyük ölçekli çıktısı,
- Büyük ölçekli basılan şekil soruları için sesli anlatım desteği
- Kör alfabesinde hazırlanan şekiller soruları için sesli anlatım desteğidir.

Bunun yanında bilgisayar ortamında uygulanan sınavlarda da bazı uyumsama uygulamaları şunlardır:

- Etkileşimli-akıllı klavye (*intelli keys keyboard*)
- Bilgisayarla uyumlu kafayla yönlendirilen fare (*head master plus mouse*)
- Kensingtoniz topu faresi (*kensington track ball mouse*)

- Seçilebilir arka plan ve ön plan rengi (*selectable back ground and fore ground colors*)
- Metnin görüntüsünü büyütme seçeneği (*zoomtext*)

Yukarıda belirtilenlerin yanında teste ilişkin farklı uyumsama uygulamaları bulunmaktadır. Bunlar ara dinlenmeler, ilave süre imkânı verme, sınava atıştırma veya ilaç getirmeye izin verme, sınavda okuyucu bulundurma, sınavda kaydedici bulundurma, cevapları yazabilen donanımlar sağlama, sınavda işaret dili çeviricisi bulundurma ve büyük puntoda basılmış cevap kâğıtlarıdır (Cahalan, Mandinach ve Camara, 2002).

Türkiye’de yapılan yasal düzenleme ve uygulamalar

ÖSYM tarafından yapılan YGS sınavına ilişkin resmi açıklamaya göre sadece 2015 yılında sınava girmek isteyen 2.046.716 adaydan 4.646 adayın engelli aday olduğu belirlenmiştir (ÖSYM, 2015). Öğrenciler tarafından verilen bilgiler ışığında ÖSYM tarafından engel durumları yedi başlık altında toplanmaktadır. Buna göre sınava girmek üzere başvuran engelli adaylardan; 1.512 aday görme engelli, 1.004 aday işitme engelli, 380 aday zihinsel engelli, 1.428 aday bedensel engelli (283 aday tekerlekli sandalye kullanmaktadır), 97 aday dil ve konuşma engelli (işitme engelli grubundaki adaylardır), 928 aday ise diğer engelli (süreç-kronik hastalıklar gruplarındaki adaylardır) ve 380 adayın ise durumu sınıflanamayan engelli (özgül öğrenme güçlüğü, yaygın gelişimsel bozukluk ve ruhsal duygusal ve benzeri engelli adaylardır) olduğu belirlenmiştir. Engelli adayların hepsi elektronik niteliği olmayan alet veya cihazlarını kullanarak kendi buldukları illerde sınava girebilmektedirler. ÖSYM tarafından engelli olarak başvuran adaylar için sağlanan kolaylıklar şunlardır:

- Adaylar engel türlerine göre gerekli görülen sınav ortamlarında sınava alınır ve bu isteklerini dilekçelerinde belirtmeleri gerekir.
- Görme engelliler için okuyucu-kodlayıcı, şekilli ve karışık matematik/coğrafya sorularından muafiyet ve 30 dakika ek süre gibi haklar tanınmaktadır.
- Ortopedik engelliler için zemin katlarda ya da asansörlü binalarda sınava girmeleri gibi bir hak tanınmaktadır.
- Kas hastası olanlara okuyucu-kodlayıcı ve ek süre verilmektedir.
- Sınavda sorulardan muafiyet alanların puanları ‘ayrı’ bir değerlendirmeye göre hesaplanmaktadır.
- Diğer engel grup ve türlerine göre de gereken kolaylıklar sağlanmaktadır.

Resmi gazetede “özürlü” tanımı yerine “engelli” ibaresinin kullanılması hükmü gereğinde Özürlü Memur Seçme Sınavı (ÖMSS) yerine 2014 yılından itibaren Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (E-KPSS) tanımı kullanılmaktadır. İlk olarak 3 Ekim 2011 tarihli ve 28073 sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe giren yönetmeliğe göre, sınavın ortaöğretim, ön lisans veya lisans diplomasına sahip olan özürlüler için eğitim durumları ve özür gruplarına göre hazırlanan sorularla ve sınava girecek kişilerin ulaşılabilirlik şartları göz önüne alınarak yapılması gerektiği bildirilmiştir. Belirtilen eğitim seviyesi dışında, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 41 inci maddesine göre asgari eğitim şartını sağlayanlar ise kura sistemiyle devlet kurumlarına alınmaktadırlar (Resmi Gazete, 2011).

ÖSYM engelli adayların taleplerini 5825 sayılı kanun gereğince onaylanması uygun bulunan Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nin, "EĞİTİM" başlıklı 24. Maddesinin 2. Fıkrasının: "*Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır*" hükmünü içeren (c) bendi ve aynı maddenin "*Taraf Devletlerin engellilerin genel yüksekokul eğitimine, mesleki eğitime, erişkin eğitime ve ömür boyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit koşullar altında erişimini sağlar*" şeklinde belirtilen 5. Fıkrası uyarınca engelli bireyler için makul düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, bireysel farklılıklara saygı ve fırsat eşitliği ilkelerini göz önünde bulundurarak değerlendirmesi gerekmektedir (Resmi Gazete, 2009).

ÖSYM tarafından gerçekleştirilen sınavlara ilişkin matbu dilekçeler söz konusudur. ÖSYM, Engelli adayların sınavda kullanacağı özel bir gerece zorunlu olarak ihtiyaç duymaları

halinde, bu ihtiyaçları ve kullanacakları gerecin ne olduğunu dilekçelerinde ayrıntılı olarak belirtmelerini istemektedir. Gereksinim duyulan gereçlere ilişkin dilekçe örneği incelendiğinde, görme engelli bireylerin sınav salonuna götürmekte en çok zorlandığı gereçler abaküs, Braille, daktilo, Braille yazı tableti ve kalem gibi materyaller olduğu göze çarpmaktadır. Az gören öğrenciler için ÖSYM 9 veya 14 punto büyüklüğünde soru kitapçıkları vermekte ve hiç görmeyenlerin yararlandığı ek süreden bu kişilerin yararlanmasını engellemektedir. Ancak engelsiz kişilere göre az gören bireylerin okuma hızında bir yavaşlık söz konusu olabileceğinden az gören adaylar az gören adaylar için ek süre talebine ilişkin dilekçe örneğini doldurarak ek süre talebinde bulunabilmektedirler. ÖSYM dijital soru kitapçığına ilişkin 2011 yılında yaklaşık 15 kişilik görme engelli bir grupla, eğitilmiş okuyucular tarafından seslendirilen YGS ve ÜDS soru kitapçıklarını bilgisayar ortamında sunarak bir dijital sınav denemesi yapmıştır. Adaylar dijital soru kitapçığı talebine ilişkin dilekçe örneğini doldurarak sınava dijital ortamda sesli bir formatta hazırlanmış soru kitapçığı ile girmeyi talep edebilmektedirler. Adaylar eğitilmiş okuyucu talebine ilişkin dilekçe örneğini doldurarak ÖSYM’den eğitilmiş okuyucu talebinde bulunabilmektedirler. Bunun yanında cevap kâğıdında işaretleme (kodlama) yapamayan adaylardan “işaretleyici” talebinde bulunanlara ÖSYM tarafından işaretleyici görevli yardımı verilmektedir. Ancak sadece işaretleyici yardımı aldığı halde işaretleyici görevliden okuma yardımı da aldığı tespit edilen engelli adayların sınavı geçersiz sayılmaktadır (ÖSYM, 2015).

Görme engelliler için ÖSYM tarafından yapılan sınav hakkında öğrencilerin bilgi alabilmesi amacıyla yayınlanan “2015-ÖSYS Görme Engelliler Kılavuzu” diğer öğrenciler için yayınlanan kılavuzun aksine dosyaların tamamı ses dosyası (.mp3) formatında verilmektedir. Böylelikle adayların yönergede yer alan bilgileri okumak yerine dinleyerek anlamaları sağlanmış olmaktadır (ÖSYM, 2015). ÖSYM tarafından yapılan sınavda adayın engelli olarak kabul edilebilmesi için engel durumunun en az %40 ve üzerinde olması gerekmektedir (Engelliler, 2015). Engelli öğrencilerin sınav başvuru forumlarına ek olarak 1 adet dilekçe ve 1 adet özürü sağlık kurulu raporunu ÖSYM Yöneticiliklerine teslim ederek başvuru işlemlerini tamamlamaktadırlar.

Anadolu üniversitesi tarafından yürütülen açık öğretim sınavları da Türkiye’de uygulanan geniş ölçekli sınav uygulamasına birer örnektir. Nitekim bugün itibariyle açıköğretim sistemi ile eğitim veren üç fakültedeki toplam öğrenci sayısı 1.000.000’un üzerindedir (Özcan, 2015). Bu sistem dünyada birçok üniversite tarafından model olarak alındığından engelli öğrenciler için yapılan çalışmaların neler olduğunun belirlenmesi önemli görülmektedir. AÖF tarafından engelli olduğu belirlenen öğrenciler için “Engelli Öğrenciler İçin Ek Sınav Yönergesi” hazırlanmakta ve bu yönergede görme engelliler, bedensel engelliler, geçici engelliler ve diğer olmak üzere 4 farklı engel durumundan bahsedilmektedir. Çalışma kapsamında görme engelliler için yapılan uyumsama çalışmalarına odaklanıldığından ilgili yönergede görme engelli öğrenciler için belirtilen hususlar şunlardır:

- Bu öğrencilerin her biri ayrı salonda, bir salon başkanı ve bir yardımcı gözetmen ile öğrencilere okuyucu ve işaretleyici yardımı verilecektir.
- Soruları okuyan sınav görevlileri aynı zamanda öğrencilerin yanıtlarını da cevap kâğıdına işaretleyeceklerdir.
- Bu sınavda öğrencilere “Sorulmayacak (Muaf) Sorular Listesi” yönergenin içinde dersler bazında yer almakta ve bu soruların cevaplanmaması gerekmektedir.
- Sınav kâğıdını kendisi okuyabilen ancak işaretlenecek bölgenin küçük olması sebebiyle cevap kâğıdını işaretleme yapamayan veya belli bir süre sonra okuma güçlüğü çeken öğrenciler için sadece işaretleyici yardımı verilebilir veya işaretleyiciler gerektiğinde okuyucu rolünü de üstlenebilirler.

Bunun yanında sınav yönergesinin diğer hususlar bölümünde görevlilerin 30 dakikada bir görev değişimi yapmaları, okuyucuların/işaretleyicilerin öğrencilerin sorulara verecekleri

cevaplarda kesinlikle yönlendirme yapmamaları, öğrencilerden bu yönde gelebilecek olası yardım taleplerini uygun bir dille geri çevirmeleri istenmektedir.

Şekil ve grafik sorularının cevaplanmaması testin kapsam geçerliğini nasıl etkilemektedir?

Bu bölümde uzmanların görüşlerine sunulan açık uçlu maddelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Uzmanlardan gelen görüşler incelendiğinde testte yer alan maddelerin cevaplanmayarak boş bırakılması uygulamasının testin kapsam geçerliğini düşürdüğü belirtilmektedir. Özellikle belli bir alanda cevaplanmayan maddelerin o alana ilişkin davranışı ölçmemesi sebebiyle bu uygulama kapsam geçerliğine bir tehdit olarak görülmektedir. Uzmanlar testten elde edilen çıkarımların geçerli olmaması sebebiyle bu çıkarımlara dayalı gerçekleştirilen yerleştirme ve sınıflama işlemlerinde testi alan tüm bireylere adil davranılmadığını belirtmişlerdir. Bunun yanında ilgili maddeleri cevaplamayan grupta yer alan bireylere eşit davranılmaması sebebiyle testin belli bir grubun lehine yanlı kararlar alınmasına sebep olacağı belirtilmektedir.

Görme engelliler için testte yer alan şekil-grafik soruları cevaplamamak yerine neler yapılabilir?

ABD’de uygulanan geniş ölçekli sınavların yönergelerinde görme engelliler için ayrı bir bölüm bulunmaktadır. ABD’de gerçekleştirilen geniş ölçekli sınavlarda şekil-grafik soruları testten çıkarılmamakta, kabartmalı bit şekilde adaylara sunulmaktadır. Uzmanlar gelen görüşler bu alt problemde biraz farklılık göstermektedir. Uzmanların genel olarak bu alanda yapılabilecek çalışmaları bilgisayar ortamında ve klasik kâğıt-kalem sınavlarında olmak üzere iki farklı açıdan ele aldıkları belirlenmiştir. Bilgisayar ortamında yapılabilecek düzenlemelere ilişkin uzmanlardan gelen görüşler aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

- ÖSYM tarafından gerçekleştirilen sınavın bilgisayar ortamında gerçekleştirilmesi ve şekil-grafik soruların uzman okuyucular tarafından seslendirilerek adayların cevaplayabilecekleri formata dönüştürülmesi gerekmektedir.
- Adayların şekil-grafik sorularını yanıtlayabilmeleri amacıyla bu soru türlerinin kabartma alfabetinde çıktıları alınarak sınavdan önce öğrencilere bu becerilerin kazandırılması gerekmektedir.
- Testten soru çıkarmak yerine madde tepki kuramına dayalı yöntemlerle aynı güçlük ve ayırt edicilik değerine sahip maddeler adaylara sunulabilir.
- Türkiye’de uygulanan sınavlarda sorulan soruların engelli olduğu belirlenen adayları da göz önüne alacak şekilde, ilgili maddeyi tüm adayların cevaplayabilmesi amacıyla evrensel bir tasarıma sahip olması gerekmektedir.

Bunun yanında sınavın aynı şekilde kâğıt-kaleme dayalı olarak devam etmesini savunun ölçme uzmanlarından gelen görüşler aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

- Sınavdan önce daha önceden yapılmaya çalışıldığı gibi görme engelli adayların Braille alfabetini ne düzeyde bildikleri belirlenerek, pilot uygulama sonucunda adayların soruların kabartmalı olarak cevaplayabilecekleri alternatif bir soru kitapçığının hazırlanması gerekmektedir.
- Pilot uygulamada adayların soruları okuma hızları göz önünde bulundurularak sınava ekstra süre verilmesi gerekmektedir.
- ÖSYM tarafından yapılan sınavlarda bazı okuyucularda telaffuz sorunu ve bilgisinin olduğu sorularda objektif olamama sorunu yaşanması sebebiyle soruların daha önceden kaydedilmiş ses dosyaları şeklinde adaylara sunulması ve salondaki görevlilerin sadece işaretleme konusunda adaylara yardımcı olmaları gerekmektedir.
- ÖSYM tarafından belirlenen soru hazırlama ekibinin engelli öğrencileri de göz önüne alarak daha genel ve tüm adayların cevaplayabileceği şekilde sorular hazırlaması gerekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışma sonucunda uzmanlardan elde edilen görüşler doğrultusunda yapılacak düzenlemeler konusundaki en büyük sınırlılığın uzman sayısı olduğu göze çarpmaktadır. İleride yapılacak olan çalışmalarda daha fazla uzman görüşüne başvurulması önerilmektedir. Öte yandan Amerika'da engelli adaylar için uygulanan yöntemlerin ülkemize oranla çok daha fazla olduğu görülmektedir. Özellikle teknolojinin sağlamış olduğu imkânların Amerika'da yaygın olarak kullanılırken ülkemizde yapılan sınavlarda teknolojik gelişmelerden yararlanılmadığı görülmüştür. Özellikle ülkemizde yapılan sınavların bilgisayar ortamında değil de klasik kâğıt-kaleme dayalı testler olması sebebiyle teknolojinin imkânlarından ne yazık ki yararlanılmamaktadır. Ülkemizde geniş ölçekli sınav yapan kurumların bilgisayar ortamında yapacakları sınavlarda engelleri adaylar için daha fazla imkân sunabilecekleri düşünülmektedir. Bunun yanında çalışma kapsamında alan yazın taramasından elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

- ✓ Amerika'da olduğu gibi ülke genelinde uygulanan geniş ölçekli sınavların yönergelerine görme engelliler için ayrı bir kısmın eklenerek uygulamanın biran önce yürürlüğe girmesi gerekmektedir.
- ✓ Geniş ölçekli sınavlarda şekil-grafik sorularını testten çıkarmak yerine bu soruların kabartmalı olarak verilmesi önerilmektedir.
- ✓ Kabartmalı olarak verilen şekil-grafik sorularının uzman bir ekip tarafından seslendirilerek sorunun sesli dosyası da sınavda adaylara sunulmalıdır.
- ✓ Kâğıt-kalem sınavları yerine bilgisayar ortamında uyarlanmış sınavlara geçilerek engelli adayların teknolojiden yararlanmaları sağlanmalıdır.

Bunun yanında ileride bu konuda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara ilgili kurumların karar alma yetkisine sahip yöneticileri ile odak grup görüşmeleri yaparak konuya ilişkin farkındalık yaratmaları ve beyin fırtınası yöntemiyle engelli adaylar için daha fazla düzenleme yapmalarının yolunu açmaları önerilmektedir. Bununla birlikte çalışma kapsamında engelli adaylarla da görüşülerek sorunun taraflarından birinin de çözüme ilişkin görüşleri alınabilir. Bu çalışma engelli adaylar için yasal sorumluluklar ve uygulamalar açısından iki farklı ülkenin karşılaştırılması sonucunda ülkemiz adına öz eleştiri yaparak farkındalık yaratacağı düşünüldüğünden önemli görülmektedir. Buna benzer çalışmaların engelsiz bir Türkiye için oldukça önemli olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Abt Associates. (2006). *Improving results for students with disabilities: Key findings from the 1997 National Assessment Studies*. Bethesda, MD: Abt Associates
- American Educational Research Association, American Psychological Association, & National Council on Measurement in Education. (1999). *Standards for educational and psychological tests*. Washington, DC: American Educational Research Association.
- Almond, P., Winter, P., Cameto, R., Russell, M., Sato, E., Clarke-Midura, J., Torres, C., Haertel, G., Dolan, R., Beddow, P. ve Lazarus, S. (2010). Technology-Enabled and Universally Designed Assessment: Considering Access in Measuring the Achievement of Students with Disabilities—A Foundation for Research. *Journal of Technology, Learning, and Assessment*, 10(5). Erişim adresi: <http://www.jtla.org>
- Braun, H., Ragosta, M. ve Kaplan, B. (1988). *Predictive validity: Testing handicapped people*, Boston: Allyn and Bacon.
- Brinckerhoff, L. C. ve Banerjee, M. (2007). Misconceptions regarding accommodations on high-stake tests: Recommendations for preparing disability documentation for test takers with learning disabilities. *Learning Disabilities Research and Practice*, 22, 246–256.
- Cahalan, C., Mandinach, E. B. ve Camara, W. J. (2002). Predictive validity of SAT: Reasoning test for test-takers with learning disabilities and extended time accommodations.

- College Entrance Examination Board, Report No.2002-5*. New York: Collage Board Research Report.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks, California: SAGE.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K. ve Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 4(1), 95-107.
- Dolan, R. P., Hall, T. E., Banerjee, M., Chun, E. ve Strangman, N. (2005). Applying principles of universal design to test delivery: The effect of computer-based read-a loud on test performance of high school students with learning disabilities. *Journal of Technology, Learning & Assessment*, 3(7), 1-32.
- Downing, S. M. ve Haladyna, T. M. (2006). *Handbook of test development*, London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gee, J. P. (2003). Opportunity to learn: A language-based perspective on assessment, *Assessment in Education*, 10(1), 27-46.
- Gipps, C. ve Stobart, G. (2009). *Educational assessment in the 21st century: fairness in assessment*. Netherland: Springer
- Gregg, N. ve Nelson, J. M. (2012). Meta-analysis on the effectiveness of extra time as a test accommodation for transitioning adolescents with learning disabilities: More questions than answers. *Journal of Learning Disabilities*, 45(2), 128-138.
- Hill, G. A. (1984). *Learning disabled college students: The assessment of academic aptitude* (Unpublished doctoral dissertation). Texas Tech University, Lubbock.
- IELTS, (2013). *Ensuring quality and fairness in international language testing*, Manchester: British Council.
- Koretz, D. ve Barron, K. (1998). *The Validity of gains on the Kentucky Instructional Results Information System (KIRIS)*. Santa Monica: RAND.
- Koretz, D. ve Barton, K. (2003). Assessing students with disabilities: Issues and evidence. *Educational Assessment*, 9, 29-60.
- Koretz, D. ve Barton, K. (2003). Assessing students with disabilities: Issues and evidence. *CSE Technical Report 587*. Los Angeles: Center for the Study of Evaluation, University of California.
- Koretz, D. ve Hamilton, L. (1999). Assessing students with disabilities in kentucky: the effects of accommodations, format, and subject: *CSE Technical Report 498*. Los Angeles: Center for the Study of Evaluation, University of California.
- Kunnan, A. J. (2014). Fairness and justice in language assessment. A. J. Kunnan (Yay. haz.). *The Companion to Language Assessment* içinde (s. 1098-1114). Boston, MA: Wiley-Blackwell.
- Lazarus, S. S. ve Thurlow, M. L. (2009). The changing landscape of alternate assessments based on modified academic achievement standards (AA-MAS): An analysis of early adopters of AA-MASs. *Peabody Journal of Education*, 84(4), 496-510.
- Lesaux, N. K., Pearson, M. R. ve Siegel, L. S. (2006). The effects of timed and untimed testing conditions on the reading comprehension performance of adults with reading disabilities. *Reading and Writing*, 19, 21-48.
- Lauth, L. A., Sweeney, A. T. ve Reese, L. M. (2012). Accommodated test-taker trends and performance for the June 2007 through February 2012 LSAT administrations. *LSAT Technical Report 101*, October 2012.
- Mace, R. L. (1991). *Definitions: Accessible, adaptable, and universal design (FactSheet)*. Raleigh, NC: Center for Universal Design, NCSU.
- Messick, S. (1989). Validity. R. L. Linn (Yay. haz.). *Educational measurement* içinde (3rd ed., s. 13-103). Washington, DC: American Council on Education.
- No Child Left Behind Act (NCLB) of 2001. (2002). Pub. L. No. 107-110.
- Özürümlülerin Devlet Memurluğuna Alınma Şartları ile Yapılacak Merkezi Sınav ve Kura Usulü Hakkında Yönetmelik. (2011, 3 Ekim). *Resmi Gazete*, (Sayı: 28073).

- Phillips, S. E. (1994). High-stakes testing accommodations: Validity versus disabled rights. *Applied Measurement in Education*, 7, 93-120.
- Pitoniak, M. J. ve Royer, J. M. (2001). Testing accommodations for examinees with disabilities: A review of psychometric, legal, and social policy issues. *Review of Educational Research*, 71(1), 53-104.
- Rehabilitation Act of 1973 (1973). *PublicLaw No. 93-112, Section 504*. Council of Administrators of Special Education, Inc.
- Smarter Balanced Technical Report, SBTR (2015). *Technical report: Test fairness*. Erişim adresi: <http://www.smarterbalanced.org/>
- Sireci, S. G., Li, S. ve Scarpati, S. (2003). The effects of test accommodations on test performance: A review of the literature. *Center for Educational Assessment ResearchReport No. 485*, Amherst, MA: School of Education, University of Massachusetts Amherst.
- Sireci, S. G., Scarpati, S. E. ve Li, S. (2005). Test accommodations for students with disabilities: an analysis of the interaction hypothesis, *Review of Educational Research*, 75(4), 457-490.
- Stobart, G. (2005). Fairness in multicultural assessment systems. *Assessment in Education*, 12(3), 275-287.
- Thurlow, M. L., Thompson, S. J. ve Lazarus, S. (2006). Considerations for the administration of tests to special needs students: Accommodations, modifications, and more. S. Downing, S. ve Haladyna, T. (Yay. haz.). *Handbook of test development*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates içinde (653-673).
- Tucker, B. (2009). *Beyond the bubble: Technology and the future of student assessment*. Washington, DC: Education Sector.
- Weis, R., Dean, E. L. ve Osborne, K. J. (2014). Accommodation decision making for postsecondary students with learning disabilities: Individually tailored or one size fits all? *Journal of Learning Disabilities*. Advanced online publication. doi: 10.1177/0022219414559648.
- Wigman, L. F. (1993). *Test takers with disabilities: A summary of data from special administration of the LSAT*. (Research Report No. 93-03). Newton, PA: Law School Admission Council.
- Wood, R. (1987). *Assessment and equal opportunities*, Public lecture at ULIE, 11 November.
- Yell, M. L. (1998). *The law and special education*, Upper Saddle River, NJ: Merrill/Prentice Hall.
- Zuriff, G. E. (2000) Extra examination time for students with learning disabilities: An examination of maximum potential thesis. *Applied Measurement in Education*, 21, 261-267.

Extended Abstract

Introduction

The concept of "fairness", which means that the developed tests are equitable and equitable for all of the individuals, shows a great importance in the last 20 years (AERA, APA, NCME, 1999). Kunnan (2014) states that the test is about individuals who are tested for equality and fairness, and that assessments should be made justified for those who take the test. Gee (2003) states that the evaluation process for comparing two learners who do not have equal learning opportunities with each other is unfair. However, in addition to the absence of measurement bias, access to constructs measured, and validity of individual test score interpretation for the intended use, there are different points of view.

One of the assumptions necessary for the test to be fair is that all individuals have opportunity to learn. In particular, it may be the case that some important learning outcomes are learned by working with materials that have never been seen before. However, although this problem is beyond the control of the test takers, it will have an impact on the validity of the

test's interpretation in examinations such as selection and recruitment (Koretz & Barron, 1996). One of the main objectives of the large-scale exams, such as entrance exams to universities, is to ensure that all students have comparable options in order to demonstrate their success levels (SBTR, 2015). However, due to differences in physical barriers and evaluation systems, discussions are being made on the validity of interpretations obtained from the test in large-scale comparisons (Stobart, 2005). The application of different procedures, especially for the candidates who are determined to be disabled, brings with them questions about the validity of these examinations.

Purpose

In this study, it was aimed to compare the tests applied to students with disabilities and the tests applied to non-disabled students. In the related literature, it was tried to determine what is known about fairness and equality of the test for all the individuals in the group which is known as "fairness" and what is the study done in Turkey after determining how this concept is treated especially in America. One of the main reasons why the chosen country is the United States for comparison is that it has a multinational structure and that the tests developed since the beginning of the 1900s are equitable and fair for the individuals in different social, cultural and ethnic groups. In the study, it was also determined how the lack of answering the questions of the figures and graphics in the test form applied by Student Selection and Replacement Center and Distance Education Faculty for visual impairment will affect the validity of the scope of the test. Finally, it was aimed to determine what can be done in this area by taking the opinions of specialist faculty members in the field of measurement and evaluation and the personnel specialized in visual impairment.

For the purpose of the research, the sub-problems related to the research are listed below:

1. What are the legal regulations and practices for examinations for students with disabilities in the United States?
2. What are the legal regulations and practices related to exams developed for students with disabilities in Turkey?
3. How does the lack of answering the questions of visual and graphic blocks for visual impairment during the exams made by OSYM affect the scope of the test coverage?
4. What can be done instead of answering the figure-graphic questions in the test for visual impairment?

Method

Research type

This study is a qualitative study because it is attempted to explain the legal responsibilities of large-scale exams for students who are identified as disabled in Turkey and America and the methods of practice and evidence of the validity of these exams.

Participants

Candidates identified as disabled in this study and candidates in the study group who aim to determine what is done in Turkey and in America for these candidates are students with a disability of at least 40% and above.

Results and Discussion

As a result of the study, it was determined that there is not a full agreement in Turkey on the adaptation studies which are collected under four headings in general; including presentation style, changes made in time, general format of response form and test. It was determined that none of the other applications have taken place except for giving extra time in Turkey and conducting the examination in a special environment. According to the findings, it is thought

that the regulations on disability in the 1970s in America should be handled by the authorities as soon as possible in Turkey and the legal regulations should be fulfilled.

The greatest limitation on the regulations to be made in line with the opinions obtained from experts in the result of the work is the number of experts. It is recommended to use more expert opinions in future studies. In addition, the following suggestions have been made based on the findings obtained by scanning the literature:

1. It is necessary to add a separate part for the visually impaired to the guidelines of the large-scale exams applied in Turkey as it is in the USA, so that the implementation should take place immediately.
2. In large-scale exams, these questions should be given in reliefs rather than removing the shape-graph questions from the test.
3. The figure-graphic questions given as embossed should be voiced by a specialist team and the audio file of the question should also be presented to the candidates in the examination.
4. Adoption of computer-based examinations instead of paper-pencil exams should be made for the disabled students to benefit from technology.